

Vnímanie individuálnej bezpečnosti vo vzťahu k dosiahnutému vzdelaniu vo výsledkoch projektu ESS na Slovensku (2. - 5. kolo)

Mária Homišinová, Spoločenskovedný ústav SAV, Košice, homisin@saske.sk

HOMIŠINOVÁ, Mária. Perception of Individual Security in Relation to Education Level According to Results of the Project ESS in Slovakia (the 2nd - 5th round). Individual and Society, 2013, Vol. 16, No. 1.

The main purpose of this paper is to present results of the project "European Social Survey", which is focused on individual security according to the Slovak respondent perceptions by means of two monitored indicators: the characteristic of security situation and the personal experiences with the criminality. There were compared results from two rounds realised in the Slovak Republic (the 2nd, 3rd, 4th and the 5th round), together with investigation of a relation between the personal education and individual security perception. The results from other participating countries were also presented in order to illustrate a reciprocal comparison of the findings (results from the all realised rounds).

European project ESS. Security. Education.

Publikačný výstup je súčasťou riešenia grantu VEGA, projektu č. 2/0173/12 s názvom „Sociálne a osobnostné aspekty vnímania bezpečnosti“.

1. Úvod

Problematika bezpečnosti vo výskumoch verejnej mienky najčastejšie sleduje objasnenie troch indikátorov - percepciu násilia, skúsenosti s kriminalitou a pociťovanie strachu z násilia resp. kriminality. Na rozdiel od objektívnych zisťovaní ako je napr. počet evidovaných trestných činov sa pozornosť sústreďuje na subjektívne hodnotenie bezpečnostnej situácie a jeho vplyv na rozhodovanie, postoje, hodnoty a najmä na správanie jednotlivcov.

Uvedeným indikátorom bola v jednotlivých kolách Európskej sociálnej sondy (ESS)^[1] venovaná pomerne široká pozornosť. V bloku otázok zameraných na skúmanie sociálnej inklúzie (exklúzie)^[2] sa venovala patričná pozornosť aj saturácii bezpečia (pri charakteristike sociálneho prostredia) a jeho troch spomínaných indikátorov.

Skutočnosť, že uvedené otázky boli v metodike zaradené do stabilného modulu otázok (v horizonte 10-tich rokov sa zopakovali päť krát), dáva možnosť analyzovať zistenia intrakultúrne, realizovať interkultúrne komparácie výskumných zistení a postihnúť tak vývinové tendencie v sledovanej oblasti dvomi smermi (v rámci SR aj v rámci všetkých zúčastnených krajín).

Cieľom uvedeného článku je prezentovať vnímanie individuálnej bezpečnosti slovenskými respondentmi v kontexte s ich dosiahnutým vzdelaním, porovnávajúc výskumné zistenia v uvedenej oblasti za jednotlivé kolá (2.,3.,4. a 5.kolo). Konkrétne nás zaujíma, či má vzdelanie nejaký vplyv na vnímanie a posudzovanie

bezpečnosti a ak áno, v akom rozsahu a akým smerom.

2. Použitie metodiky a vzťahový rámec analýz

Saturovanie potreby bezpečia sledovali spočiatku (v 1. a 2. kole) dve položky (ukazovatele) v dotazníku a boli zamerané na skúmanie individuálnej bezpečnosti v konkrétnom prostredí (charakteristika bezpečnostnej situácie a osobná skúsenosť s kriminalitou), neskôr boli pridané ďalšie štyri otázky (v 3., 4. a 5. kole), ktoré boli zamerané na vnímanie strachu z násilia (obavy z potenciálnych trestných činov a zisťovanie ich frekvencie). Celkovo teda na objasnenie problematiky bezpečnosti bolo v dotazníku aplikovaných šesť otázok.

Vzhľadom na zachovanie kontinuity výsledkov v jednotlivých kolách, v našich analýzach sa zameriame predovšetkým na ukazovateľ individuálnej bezpečnosti, t. j. na 2 otázky použité v každom kole projektu (otázky C5 a C6 stabilnej časti). Prvá bola zameraná na *charakteristiku bezpečnostnej situácie* - Ako bezpečne sa cítite - alebo by ste sa cítili - prechádzať sa po zotmení? (skóre vypočítané zo škály 1 - 4, kde 1 znamená veľmi bezpečne a 4 vôbec nie bezpečne.) Druhá otázka zisťovala *osobnú skúsenosť s kriminalitou* za obdobie posledných 5 rokov - Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov? (odpovedová škála áno/nie).

Ukazovateľ vzdelania, ktorý obsahoval rozsiahly počet variantov (celkom 18) a v jednotlivých kolách nebol zachovaný (boli použité modifikované varianty), sme z dôvodu validity výsledkov a realizácie vzťahových analýz realizovali kategorizáciu variantov zlúčením do 4 kategórií:

1. kategória - základné vzdelanie (ukončené a neukončené)
2. kategória - stredné vzdelanie bez maturity (aj praktické školy, rekvalifikačné kurzy, stredné odborné školy bez maturity,)
3. kategória - stredná škola s maturitou (stredné odborné školy a učilišťa s maturitou, 4-ročné aj 8-ročné gymnáziá)
4. kategória - nadstavbové a vysokoškolské vzdelanie (doplňujúce pedagogické štúdium, pomaturitné kvalifikačné a špecializačné štúdium, tanečné konzervatórium, stredná odborná škola - 6 ročné štúdium, vyššie odborné štúdium, bakalárske štúdium, magisterské/doktorské/inžinierske štúdium, magisterské pokračujúce štúdium - štátne rigorózne skúšky, doktorandské štúdium)

Vzťahový rámec realizovaných analýz budú tvoriť spomínané dva ukazovatele:

ukazovateľ individuálnej bezpečnosti a ukazovateľ dosiahnutého vzdelania.

Výsledky predkladáme v tabuľkovej aj grafickej podobe, porovnávajúc zistenia z jednotlivých kôl realizovanej sondy. Týkajú sa výskumných zistení realizovaných v rovine

a) univariačnej analýzy:

- vnímanie individuálnej bezpečnosti slovenskými respondentmi v štyroch realizovaných kolách ESS, ktorých sa SR zúčastnila (porovnanie výsledkov 2., 3., 4. a 5. kola);

- vnímanie individuálnej bezpečnosti v štyroch realizovaných kolách za jednotlivé zúčastnené krajiny, vrátane SR - porovnanie výsledkov;

- stav dosiahnutého vzdelania slovenských respondentov;

b) bivariačnej analýzy:

- zistené výsledky vnímania individuálnej bezpečnosti (v oboch ukazovateľoch) dať do vzťahu (súvislosti) s dosiahnutým vzdelaním slovenských respondentov.

Uvedené roviny analýz nám umožnia nielen porovnanie výsledkov na intrakultúrnej (v rámci SR) a interkultúrnej úrovni (v rámci zúčastnených krajín), ale umožnia sledovať aj ich vývinové tendencie.

3. Výsledky

Výsledky budeme interpretovať z dvoch uhlov pohľadov:

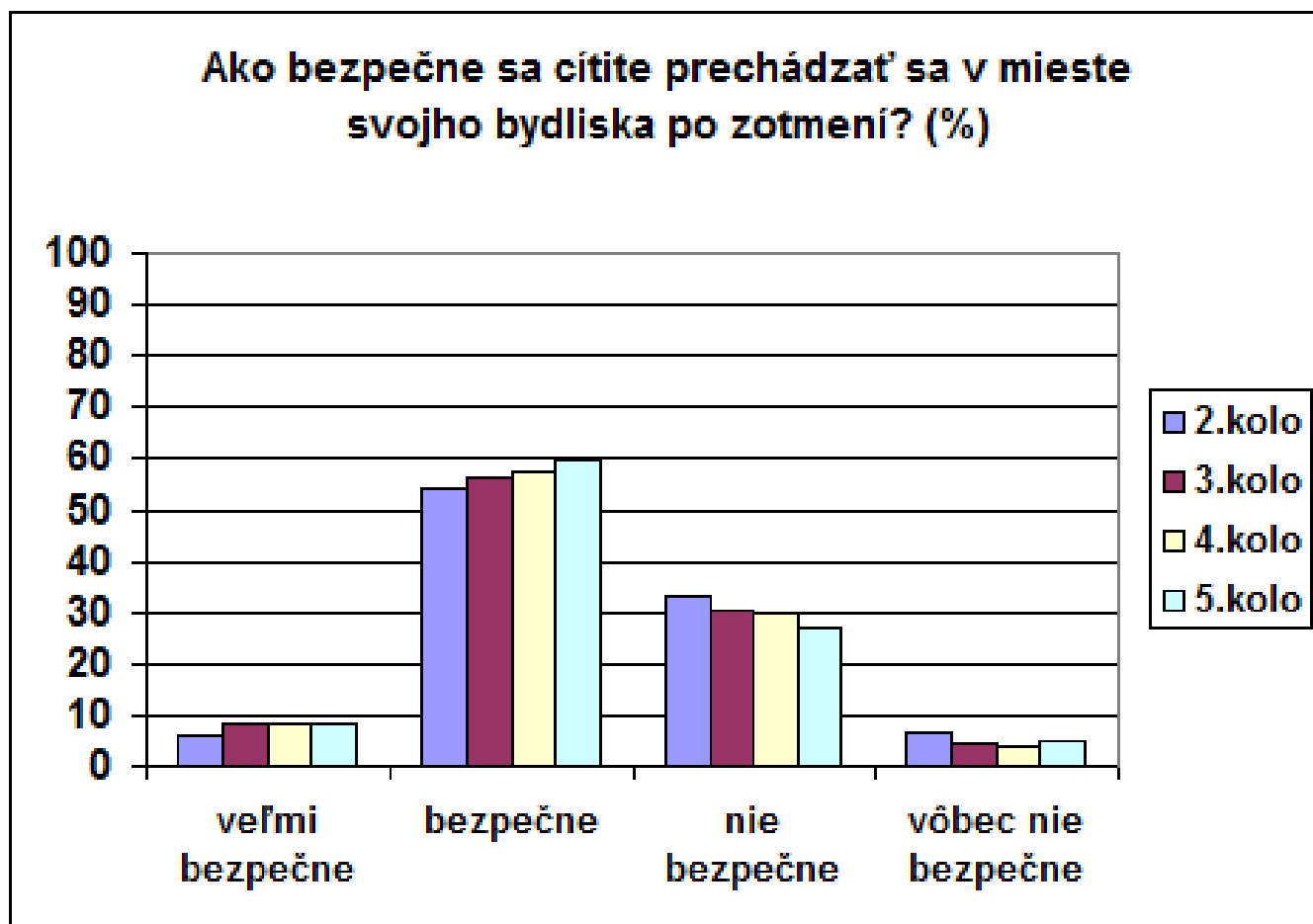
- s dôrazom na voľbu príslušných variantov v danej položke (výskumnej premennej)

- s dôrazom na vývinové tendencie odpovedí za jednotlivé kolá (v rámci SR aj v rámci všetkých zúčastnených krajín);

3.1. Ukazovateľ individuálnej bezpečnosti

Graf 1 prezentuje výsledky vnímania bezpečnostnej situácie z pohľadu distribúcie odpovedí na predložené varianty za jednotlivé kolá.

Graf 1: Ako bezpečne sa cítite prechádzať sa v mieste svojho bydliska po zotmení? (%)

N = 6847 (98,6%)

$\chi^2 = 34,03$

P < 0,0001

Z pohľadu voľby posudzovania bezpečnostnej situácie je z výsledkov grafu zrejماً výrazná (štatisticky významná) diferencovanosť odpovedí respondentov

Respondenti sa stabilne, v každom kole, najviac cítia bezpečne, pričom pocit bezpečia kolo od kola mierne stúpa (2. kolo 54,2%; 3. kolo 56,6; 4. kolo 57,5%, 5. kolo 59,5% odpovedí), naopak neistota z prechádzok po zotmení mierne klesá (33,2%; 30,6%; 29,9%; 27%). Krajné varianty: veľmi bezpečne a vôbec nie bezpečne respondenti volili v nevýraznej miere (od 4% do 8,5%).

Z pohľadu vývinových tendencií odpovedí, porovnávajúc výsledky jednotlivých kôl, je zrejماً, že v horizonte 10-tich rokov sa názory slovenských respondentov zásadne nemenili, hoci s časovým

odstupom realizovaných kôl zaznamenávame mierne tendencie posudzovať bezpečie vo vyššej miere. Ak sa pozrieme na výsledky spriemerovaných percentuálnych hodnôt za všetky kolá (N=6847), zistujeme, že „veľmi bezpečne“ sa v časovom horizonte 10-tich rokov cítila byť necelá desatina respondentov (7,9% odpovedí), „bezpečne“ viac ako polovica respondentov (56,9%), „nie bezpečne“ necelá tretina respondentov (30,2%) a „vôbec nie bezpečne“ 5% respondentov zúčastnených vo všetkých kolách projektu. Ak uvedenú položku analyzujeme z pohľadu skupiny respondentov pociťovaných bezpečie (veľmi bezpečne, bezpečne), resp. ohrozenie (nie bezpečne, vôbec nie bezpečne), teda bez rozlíšenia ich intenzity, môžeme za všetky kolá k

nštatovať nasledovné pomerové zastúpenie: 64,8% pozitívnych stanovísk ku 35,2% negatívnych stanovísk.

Celkový priemerný údaj[3] slovenských respondentov za všetky kolá je na úrovni $M=2,32$; $SD=0,689$, t. j. prostredie, v ktorom sa slovenskí respondenti nachádzali hodnotili ako relatívne bezpečné s miernymi výhradami.

Z porovnania slovenských výsledkov s ostatnými zúčastnenými krajinami je zrejmé, že najnegatívnejšie hodnotili individuálnu bezpečnostnú situáciu respondenti z Ruska (2,38), nasledovali respondenti z Bulharska (2,49) a Ukrajiny (2,57). Naopak, najvyššie hodnotenia ($M < 2$) boli zaznamenané v krajinách: Nórsko (1,62), Dánsko (1,68), Izrael (1,74), Fínsko (1,75), Chorvátsko (1,77), Švajčiarsko (1,80), Švédsko (1,80), Rakúsko (1,81), Slovinsko (1,82), Cyprus (1,87).

Slovensko spolu s krajinami ako Česko a Grécko sa pohybujú okolo priemeru 2,30

Graf 2 prezentuje výsledky osobnej skúsenosti slovenských respondentov s kriminalitou za jednotlivé kolá.

Graf 2: Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov? (%)

$N = 6884$ (99,1%) ($N_{2.kolo}:1491$; $N_{3.kolo}:1756$; $N_{4.kolo}:1799$; $N_{5.kolo}:1838$)

$\chi^2 = 43,99$

$P < 0,0001$

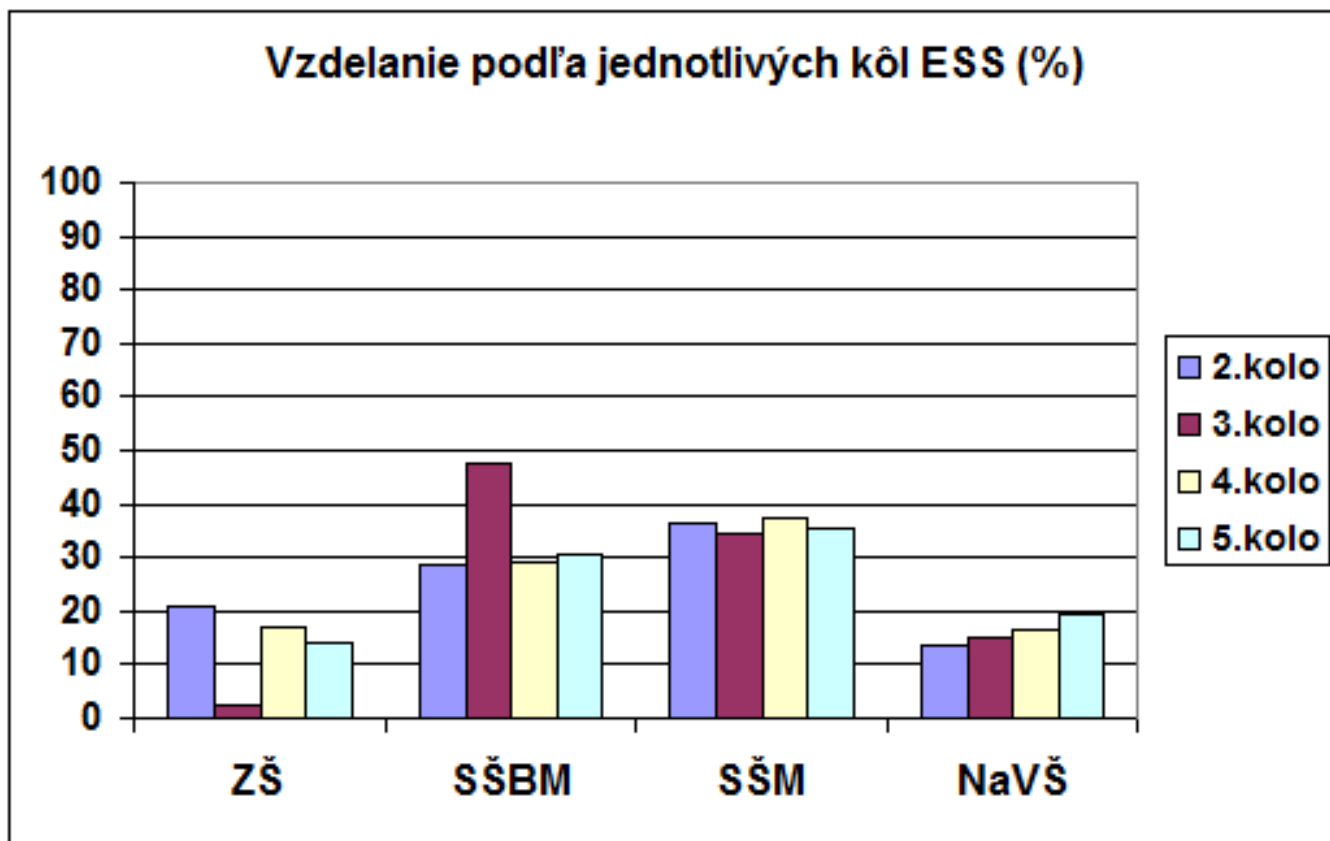
Z grafu je na prvý pohľad zrejma dominancia nesúhlasných odpovedí v každom kole, s miernou tendenciou vyššieho percentuálneho zastúpenia smerom k súčasnosti. Inak povedané, slovenskí respondenti, podľa ich vlastného vyjadrenia, v časovom horizonte takmer 15-tich rokov [4] sa vo vysokom percentuálnom zastúpení (2. kolo 84,95; 3. kolo 85,4%; 4. kolo 90,7%; 5. kolo 90% odpovedí) nestali obeťami vlámania ani fyzického útoku. Zastúpenie súhlasných odpovedí sa pohybuje od 9,3% do 15,1%, pričom smerom k súčasnosti zaznamenávame mierny pokles takýchto odpovedí. Táto skutočnosť svedčí o tom, že osobná skúsenosť respondentov s kriminalitou na Slovensku je relatívne nízka.

Ak sa pozrieme na celkové výsledky, za všetky kolá (N=6884), zisťujeme, že kladnú odpoveď celkovo volila viac ako desatina respondentov (12,3%), naopak zápornú odpoveď 87,7% respondentov.

Pre porovnanie, v európskom kontexte percentuálny priemer za všetky kolá dosahoval takmer 19% kladných odpovedí. Medzi krajiny s najnižšou mierou osobnej skúsenosti s kriminalitou takého druhu sa v rozsahu vymedzeného časového obdobia zaradili Chorvátsko (5,1% súhlasných odpovedí), Cyprus (8,1%) a Rakúsko (9,8%).

3.2. Ukazovateľ vzdelania

Graf 3: Vzdelanie podľa jednotlivých kôl ESS (%)

Poznámka ku grafu:

ZŠ - základná škola

SŠBM - stredná škola bez maturity

SŠM - stredná škola s maturitou

NaVŠ - nadstavbová a vysoká škola; univerzita

Ako sme v metodike naznačili, so zámerom dosiahnuť korektné výsledky z následne realizovaných

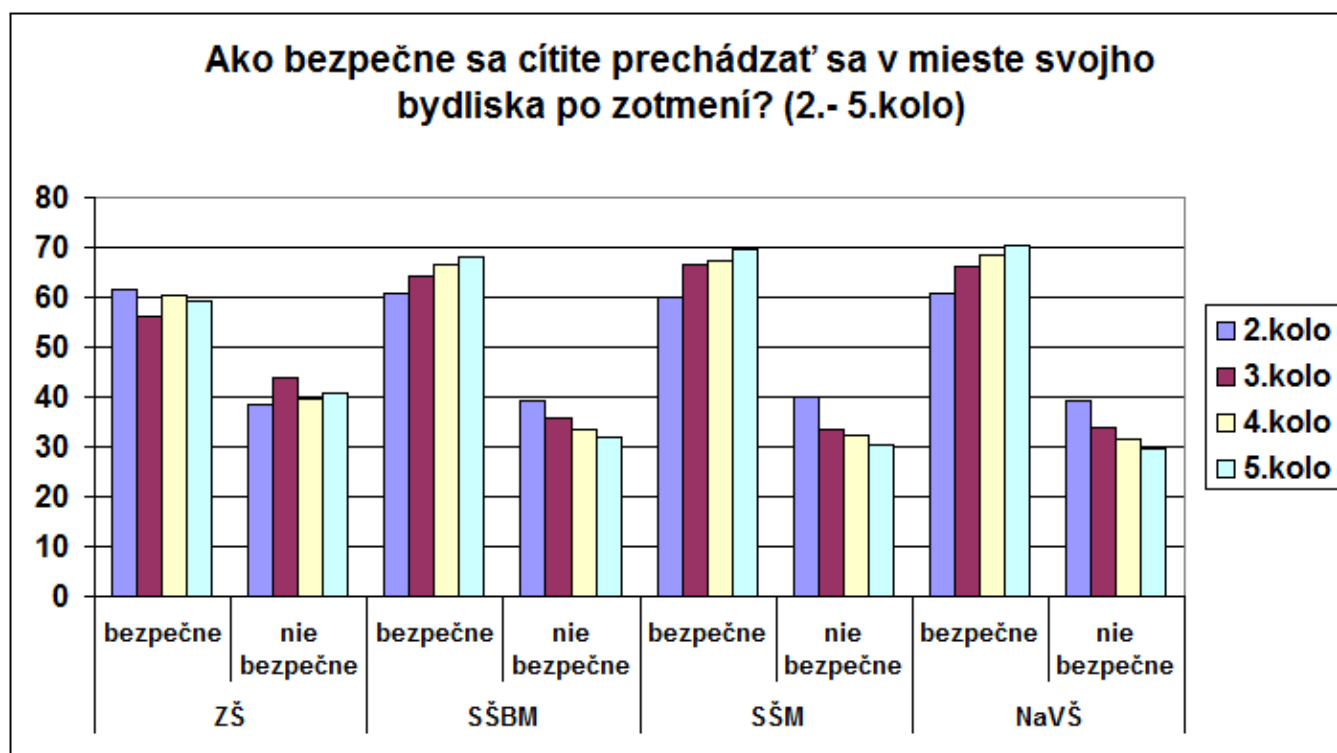
súvzťažných analýz, pristúpili sme ku zlúčeniu vzdelanostných kategórií. Z celkovo 18 vzdelanostných kategórií sme vytvorili 4 kategórie v snahe zabezpečiť čo najväčšiu „vyváženosť“ ich zastúpenia a zároveň zachovať všetky stupne vzdelávania. Z grafu 3 je evidentné rozloženie vytvorených vzdelanostných kategórií tak, ako boli zastúpené v jednotlivých kolách. Zastúpenie respondentov so základným a vysokoškolským vzdelaním v jednotlivých kolách (s výnimkou tretieho kola, kedy ZŠ výrazne supluje SŠBM) sa pohybuje medzi 13,7% a 21 % percent s tým rozdielom, že základné vzdelanie vyšším kolom klesá a naopak zastúpenie vysokoškolského vzdelania mierne stúpa. Respondenti so stredoškolským vzdelaním, či už s maturitou alebo bez maturity zastávajú približne rovnaké zastúpenie (okolo tretiny respondentov). Celkovo, najvyššie zastúpenie slovenských respondentov je so stredoškolským vzdelaním (bez maturity aj s maturitou), čo je v súlade so vzdelanostnou skladbou občanov SR. Po spriemerovaní percentuálneho zastúpenia dosiahnutého vzdelania za všetky kolá (N=6817) dostávame nasledovné rozloženie uvedeného ukazovateľa: ZŠ: 13,6% respondentov; SŠBM: 34,1%; SŠM: 36,1%; NaVŠ: 16,2%.

Kategorizáciou dosiahnutá dostatočná početnosť respondentov vo vytvorených vzdelanostných kategóriách nám umožnila realizovať ďalšie analýzy.

3.3. Vplyv vzdelania na vnímanie individuálnej bezpečnosti

V ďalších analýzach nás zaujímalo, či existuje súvislosť medzi dosiahnutým stupňom vzdelania respondentov a posudzovaním individuálnej bezpečnosti v mieste svojho bydliska. Pre zvýšenie validity výsledkov a tiež lepšiu ilustráciu výsledkov sme štyri varianty ukazovateľa bezpečnostnej situácie zlúčili do dvoch kategórií: prvá kategória potvrdzujúca pocit bezpečia a druhá kategória naopak, vylučujúca pocit bezpečia. Výsledky predkladáme prostredníctvom grafu 4, ktorý prezentuje výsledky štyroch analýz (spojenie výsledkov za každé kolo).

Graf 4: Ako bezpečne sa cítite prechádzať sa v mieste svojho bydliska po zotmení? (2. - 5. kolo)

Poznámka ku grafu:

Hodnoty veľmi bezpečne (1) + bezpečne (2) = bezpečne

nie bezpečne (3) + vôbec nie bezpečne (4) = nie bezpečne

Absolútny a relatívny počet respondentov/príslušné kolo a signifikantnosť výsledkov:

2. kolo: N= 1435; 94,9% odpovedajúcich; ns

3. kolo: N=1688; 95,6%; $\chi^2 = 18,33$; $p < 0,05$

4. kolo. N=1776; 98,1%; $\chi^2 = 19,90$; $p < 0,05$

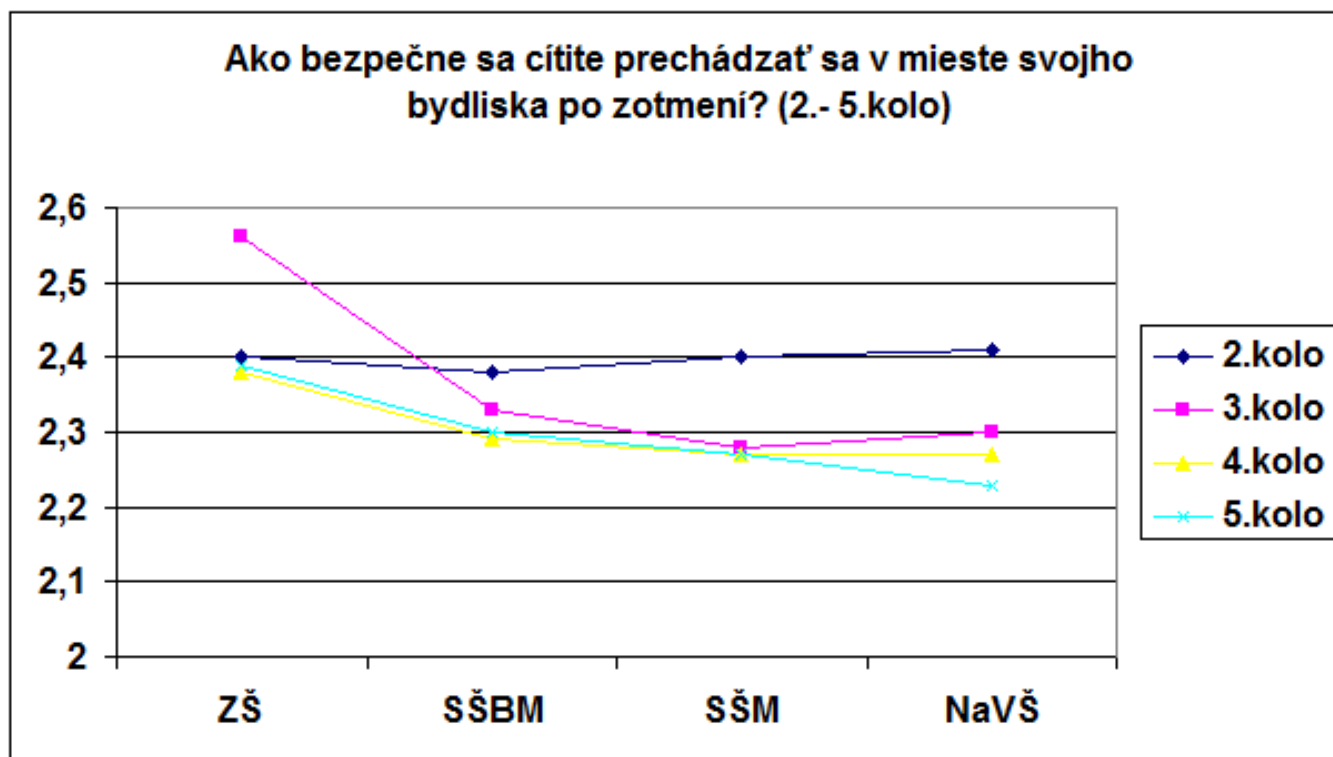
5. kolo. N=1826; 98,4%; $\chi^2 = 20,25$; $p < 0,05$

Z pohľadu voľby posudzovania bezpečia je z grafu zrejmé výrazné zastúpenie každej vzdelanostnej kategórie vypovedajúcej o pocite bezpečia, keď percentuálne hodnoty v príslušných kolách sa nachádzajú v rozmedzí od 56,1% po 71,7% odpovedí, a to nezávisle od dosiahnutého stupňa vzdelania respondentov. Pocit neistoty a nie bezpečia je v rozmedzí od 29,8% do 43,9% respondentov. Z analýz vzájomných súvislostí ukazovateľa posudzovania bezpečnostnej situácie a dosiahnutého vzdelania vyplynuli signifikantné výsledky v 3., 4. a 5. kole, kedy dosiahnutý stupeň vzdelania diferencuje respondentov pri posudzovaní bezpečnostnej situácie po zotmení. Ide predovšetkým o skupinu respondentov so základným vzdelaním (vo všetkých troch spomínaných kolách), ktorá sa v najmenšej miere vyjadřila, že sa cíti bezpečne a v najvyššej miere deklarovala pocit ohrozenia. Potvrdzujú to aj výsledky spriemerovaných percentuálnych hodnôt za všetky kolá (N=6725), keď respondenti so základným vzdelaním vykazujú najnižšie percentuálne zastúpenie tých, ktorí potvrdzujú bezpečnosť prechádzok po zotmení (ZŠ: 59,3%, SŠBM: 64,9%; SŠM: 65,9%; NaVŠ: 66,3%). Ostatné vzdelanostné kategórie sa približne v rovnakej miere vyjadřili, že sa cítia bezpečne v mieste svojho bydliska po zotmení (okolo dvoch tretín respondentov).

Z pohľadu vývinových tendencií odpovedí, porovnávajúc výsledky jednotlivých kôl, je zrejma „nevyváženosť“ posudzovania bezpečnostnej situácie u respondentov so základným vzdelaním; u ostatných vzdelanostných kategórií sledujeme rovnaké tendencie: každým kolom pocit bezpečia stúpa a naopak pocit ohrozenia (nie bezpečia) klesá. Rozdiely medzi vzdelaním a charakteristikou bezpečnostnej situácie sa prejavili ako signifikantné v 3., 4., a 5. kole.

Iný pohľad na výsledky predkladáme prostredníctvom analýzy rozptylu (one way ANOVA). Priemerné hodnoty škály (1 - 4) na polygóne (graf 5) potvrdzujú nielen rozdiely, ale aj vývinové tendencie posudzovania ukazovateľa individuálnej bezpečnosti v kontexte s dosiahnutým vzdelaním.

Graf 5: Ako bezpečne sa cítite prechádzať sa v mieste svojho bydliska po zotmení? (2. - 5. kolo)

2.kolo: ns

3.kolo: F=2,40 p=0,066

4.kolo: F=2,21 p=0,085

5.kolo: F=2,67 p<0,05

Celkové priemerné hodnoty (za všetky kolá) posudzovania bezpečnostnej situácie vo vzťahu k vzdelaniu potvrdili už skôr povedané:

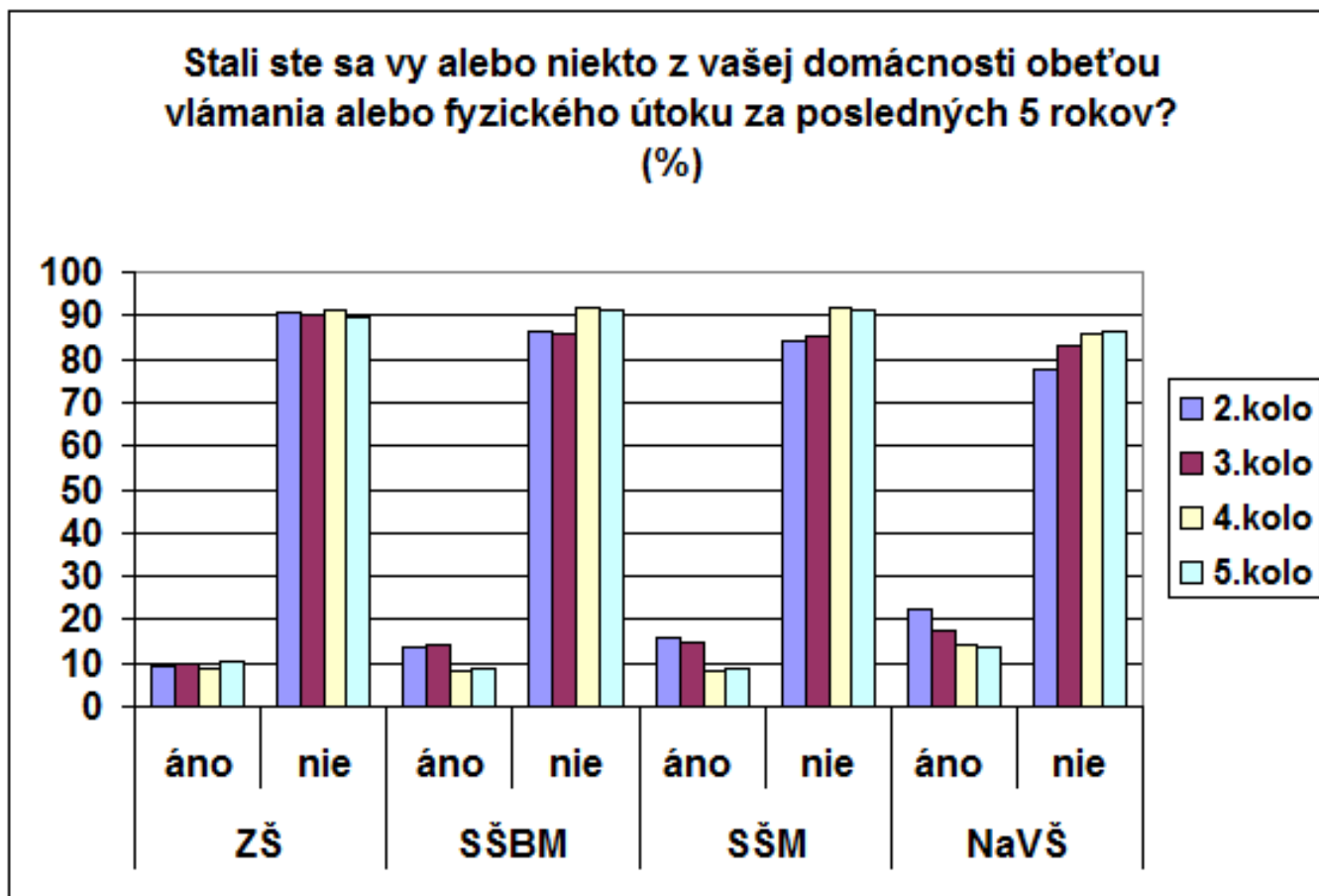
- respondenti so základným vzdelaním hodnotili prostredie, v ktorom sa nachádzali za najmenej bezpečné a respondenti ostatných vzdelanostných kategórií, v takmer vyváženej miere, za relatívne bezpečné (ZŠ: M=2,43; SŠBM: M=2,33; SŠM: M=2,31; NaVŠ: M=2,30);

- v časovej postupnosti jednotlivých kôl sa pocit bezpečia mierne zvyšuje (2.kolo: M= 2,40; 3. kolo: M=2,31; 4.kolo: M=2,29; 5.kolo: M=2,29), pričom rozptyl odpovedí (SD) je nízky, v rámci kôl sa pohybuje od 0,676 do 0,700, čo naznačuje vyvážený smer odpovedania.

Rozdiely priemerných hodnôt sa prejavili ako signifikantné najmä v 5. kole.

Súvzťažnej analýze sme podrobili aj otázku zameranú na skúmanie osobnej skúsenosti s kriminalitou. Výsledky prezentujeme na grafe 6.

Graf 6: Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov? (%)

2. kolo: N= 1438; 95,1%; $\chi^2 = 16,52$; p <0,001

3. kolo: N=1702; 96,4%; ns

4. kolo: N=1788; 98,8%; $\chi^2 = 9,98$; $p < 0,05$

5. kolo: N=1834; 98,8%; $\chi^2 = 7,32$; $p = 0,062$

Z pohľadu voľby súhlasnej resp. nesúhlasnej odpovede vyplynulo, že respondenti nezávisle od dosiahnutého vzdelania a príslušného kola v prevažnej miere (od 77,7% do 91,7% respondentov) volili zápornú odpoveď, čo znamená, že veľká väčšina zúčastnených respondentov nemali osobnú skúsenosť s takouto formou kriminality.

Z pohľadu vzdelania dochádza k diferenciacii odpovedí. Respondenti so základným vzdelaním potvrdili najmenšiu skúsenosť s kriminalitou (percentuálne rozpätie v jednotlivých kolách sa pohybuje od 9,5% do 10,3%). Za nimi nasledujú respondenti s neúplným a úplným stredným vzdelaním, ktorí vykazujú síce vyššiu mieru skúsenosti s kriminalitou (SŠBM od 8,3% do 14,2%; SŠM od 8,3% do 15,9%). Respondenti s nadstavbovým a vysokoškolským vzdelaním potvrdili najvyššiu skúsenosť s kriminalitou (od 13,6% do 22,3%). Výsledky spriemerovaných percentuálnych hodnôt za všetky kolá (N=6762) vyjadrujú celkové zastúpenie respondentov jednotlivých vzdelanostných kategórií a ich pozitívnu skúsenosť s kriminalitou, ktoré smerom s vyšším vzdelaním stúpa: ZŠ 9,6%; SŠBM 11,2%; SŠM 11,9%; NaVŠ 16,9%. Rozdiely medzi vzdelaním a skúsenosťou s kriminalitou sa prejavili ako signifikantné predovšetkým v 2. a 4. kole.

Z pohľadu vývinových tendencií odpovedí, porovnávajúc výsledky jednotlivých kôl, je možné sledovať znižovanie percentuálnych hodnôt výskytu prípadov kriminality smerom k súčasnosti u troch vzdelanostných kategórií (SŠBM, SŠM, NaVŠ), výraznejšie u respondentov s nadstavbovým a vysokoškolským vzdelaním (rozdiel medzi 2. a 5. kolom je takmer 10% odpovedí). Respondenti so základným vzdelaním potvrdili najmenšiu skúsenosť s kriminalitou, ktorá je v takmer vyváženej miere, nezávisle od príslušného kola.

4. Záver

V uvedenom článku sme venovali pozornosť výskumným zisteniam týkajúcich sa posudzovaniu individuálnej bezpečnosti slovenskými respondentmi, ktorá bola sledovaná dvomi ukazovateľmi: vnímaním bezpečnostnej situácie a evidenciou osobnej skúsenosti s kriminalitou. Obidva ukazovatele boli najskôr analyzované samostatne, porovnávajúc výsledky za jednotlivé kolá realizované v SR (2., 3., 4. a 5.kolo) a zároveň v časovej kontinuite, sledujúc ich vývinové tendencie (za všetky kolá). Pre ilustráciu boli uvedené aj porovnania s výsledkami ďalších zúčastnených krajín.

Hlavný referenčný rámec však tvorili výsledky súvzťažných analýz obidvoch ukazovateľov individuálnej bezpečnosti a dosiahnutého vzdelania respondentov. Zámerom bolo identifikovať pôsobenie vzdelania ako faktora diferenciacie posudzovania predmetných ukazovateľov.

Sumarizáciu výsledkov predkladáme v postupnosti prezentácie skúmaných ukazovateľov a následne realizovaných analýz.

Výsledky posudzovania bezpečnostnej situácie (prechádzať sa v mieste svojho bydliska po zotmení) potvrdili výraznú diferenciaciu odpovedí, keď slovenskí respondenti v priemere za všetky kolá, v takmer dvojtretinovom zastúpení vyjadrili pozitívne stanovisko (cítia sa bezpečne až veľmi bezpečne). Pritom sme zaznamenali smerom k súčasnosti mierne tendencie posudzovať bezpečie vo vyššej miere. Celkovo môžeme konštatovať, že prostredie, v ktorom sa slovenskí respondenti v priebehu 10 rokov nachádzali, hodnotili ako relatívne bezpečné s miernymi výhradami. Z ostatných zúčastnenými krajín najnegatívnejšie hodnotili individuálnu bezpečnostnú situáciu respondenti z Ruska, Bulharska a Ukrajiny.

Výsledky zisťovania osobnej skúsenosti s kriminalitou (obeť vlámania alebo fyzického útoku) potvrdili, že slovenskí respondenti za posledných takmer 15 rokov vykazujú malé zastúpenie (okolo desatiny respondentov) osobnej skúsenosti s takouto formou kriminality, naopak, väčšina z nich potvrdila, že takúto skúsenosť nemajú (viac ako 87%). Medzi krajiny s najnižšou mierou osobnej skúsenosti s kriminalitou takého druhu sa v rozsahu vymedzeného časového obdobia zaradili Chorvátsko, Cyprus a Rakúsko.

Pre realizáciu súvzťažných analýz sme v ukazovateli vzdelania realizovali (v každom kole) kategorizáciu štyroch vzdelanostných kategórií. Z celkového zastúpenia vzdelania (za všetky kolá) vyplynulo, že najviac je zastúpená kategória respondentov so stredoškolským vzdelaním (diferencovaná na vzdelanie bez

maturity a s maturitou - v takmer rovnakej, tretinovej miere každá z nich), menej kategória respondentov s nadstavbovým a vysokoškolským vzdelaním (necelá štvrtina) a najmenej kategória so základným vzdelaním (viac ako desatina).

Výsledky súvzťažnej analýzy vzdelania a vnímania bezpečnostnej situácie potvrdili výrazné zastúpenie respondentov z každej vzdelanostnej kategórie, ktorí vypovedali prevažne o pociťovaní bezpečia (zlúčené varianty bezpečia). Inak povedané, nezávisle od dosiahnutého stupňa vzdelania sa slovenskí respondenti cítia byť bezpeční v priestore kde bývajú. Mierne odchýlky je možné vidieť u skupiny respondentov so základným vzdelaním (v 3., 4. aj 5. kole), ktorá sa oproti respondentom z ostatných vzdelanostných kategórií v najmenej miere vyjadrila, že sa cíti bezpečne a vo vyššej miere deklarovala pocit ohrozenia. U respondentov so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním (obidve kategórie) sledujeme rovnaké tendencie: každým kolom pocit bezpečia stúpa a naopak pocit ohrozenia (nie bezpečia) klesá.

Výsledky súvzťažnej analýzy vzdelania a osobnej skúsenosti s kriminalitou rovnako ako v predchádzajúcom prípade potvrdili výrazné zastúpenie respondentov z každej vzdelanostnej kategórie, ktorí v prevažnej miere volili zápornú odpoveď, čo znamená, že veľká väčšina zúčastnených respondentov nemali osobnú skúsenosť s takouto formou kriminality. K diferenciacii odpovedí dochádza pri potvrdení osobnej skúsenosti s kriminalitou (celkové hodnoty za všetky kolá), keď respondenti so základným vzdelaním potvrdili najmenšiu skúsenosť s kriminalitou (necelá desatina), respondenti s neúplným a úplným stredným vzdelaním vyššiu mieru skúsenosti (viac ako desatina) a respondenti s nadstavbovým a vysokoškolským vzdelaním najvyššiu skúsenosť s kriminalitou (takmer pätina respondentov). Zo sledovania vývinových tendencií odpovedí, porovnávajúc výsledky jednotlivých kôl, bolo možné sledovať znižovanie percentuálnych hodnôt výskytu prípadov kriminality smerom k súčasnosti predovšetkým u vyšších stupňov vzdelanostných kategórií (stredoškolské, nadstavbové a vysokoškolské vzdelanie).

Celkovo, z porovnania analyzovaných výsledkov jednotlivých kôl vyplynulo, že v období posledných 10 rokov prežívanie bezpečia u obyvateľov SR sa zvyšuje a zároveň miera ich obáv z kriminality klesá. Pritom vzdelanie respondentov sa nepotvrdilo ako výrazný diferenciálny faktor vnímania individuálnej bezpečnosti, a to ani v jednom z realizovaných kôl a ani vo vývinových tendenciách (za všetky kolá). Mierne rozdiely v hodnotení síce sledujeme u respondentov so základným vzdelaním (v ukazovateli bezpečnostnej situácie) a respondentov s vysokoškolským vzdelaním (v ukazovateli osobnej skúsenosti s kriminalitou), tie však nedosahujú výraznejšie dimenzie. Uvedená tendencia vnímania bezpečnosti u slovenských respondentov sa javí byť zaujímavou najmä preto, že podľa štatistík Ministerstva vnútra SR o kriminalite na Slovensku[5] je veľa podnetov (vo verejnej sfére, súkromnom i pracovnom živote), ktoré by mohli viesť k opačnej tendencii. O dôvodoch uvedenej skutočnosti je možné v tomto štádiu výskumných analýz uvažovať len v teoretickej rovine ako pôsobenie rôznych faktorov: napr. stav kriminality obývanej lokality, miera individuálnej spokojnosti s kvalitou života: s charakterom zamestnania, sociálnym statusom, majetkovými pomermi a pod.

Na záver je potrebné zdôrazniť, že problematika individuálnej bezpečnosti úzko súvisí s kvalitou života, keď pocit bezpečia možno považovať za jeden z dôležitých faktorov kvality života. Musíme však dodať, že na determinácii bezpečia sa podieľajú vnútorné, ale aj vonkajšie činitele. Nezávisle od toho ľudia vo všeobecnosti vypovedajú o tom, čo prežívajú, čo cítia a sú schopní sebaanalýzy. Keďže však ide o subjektívne výpovede, výpovedná hodnota takto získaných výsledkov je pomerne obmedzená. Z uvedeného aspektu môžeme nami predloženú prezentáciu výsledkov skúmania vybraných ukazovateľov bezpečia považovať len za snahu o ďalší vklad do uvedenej problematiky. Našou snahou bolo naznačiť niektoré skutočnosti, ktoré vyplynuli z vnímania a posudzovania vlastného bezpečia samotnými účastníkmi výskumu. Napriek spomínaným obmedzeniam sa domnievame sa, že prezentácia výsledkov súvzťažných analýz, pri porovnávaní výsledkov za jednotlivé kolá realizované v SR, prinášajú ďalší zaujímavý vhľad do problematiky.

Perception of Individual Security in Relation to Education Level According to Results of the Project ESS in Slovakia (the 2nd - 5th round)

This paper is oriented to the results of investigation concerning individual security, which is evaluated by the Slovak respondents taking into the consideration a personal security feeling, together with evidence of a personal experience with the criminality. Both indicators were analysed individually (in the framework of the individual rounds realised in the Slovak Republic) as well as in a chronological continuity with regard to the development tendency of them (for all rounds). The results from other participating countries were also presented in order to illustrate a reciprocal comparison of the findings.

However, the main reference framework is created by the results obtained from the correlative analyses of both indicators, i.e. the individual security and educational level of the respondents. The main task was to identify an influence of the educational level as a relevant differentiation factor for evaluation of the topical indicators.

Literatúra:

HOMIŠINOVÁ, M (2010): Subjektívna pohoda. In: Výrost, J. *Európska sociálna sonda (ESS). 4. kolo na Slovensku*. Prešov : Universum, 2010 s.102-129. ISBN 978-80-89046-65-2).

KENTOŠ, M. (2008): Bezpečnosť, indikátory kvality života a religiozita. In: Výrost, J. a kol.: *Európska sociálna sonda (3.kolo)*. Prešov : Universum, 2008. 196s. ISBN 978-80-89046-55-3, s.100-131.

KENTOŠ, M. (2012): Vnímanie bezpečia. In: Výrost, J. a kol.: *Európska sociálna sonda (ESS) 5.kolo na Slovensku*. Prešov : Universum, 2012, s. 161-180.

KENTOŠ, M. - MAKOVSKÁ, Z. (2006): In: Výrost, J. a kol.: *Európska sociálna sonda (ESS) 2. kolo na Slovensku*. Prešov : Universum, 2012, s. 178-209.

KENTOŠ, M. - HOMIŠINOVÁ, M. - HUSOVSKÁ, D. (2012): *Kriminalita a vnímanie bezpečia v Európe*. In: *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné a teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied (elektronický zdroj)*, 2012, roč. 15 č. 4, ISSN 1335-3608. Dostupné na internete: www.saske.sk/cas/1-2012/4_index.html.

Štatistika kriminality Ministerstva vnútra SR. Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike>

VOGEL, J. - BOELHOUWER, J. - VEENHOVEN. R. (2003): Measuring social exclusion for the ESS core module. Dostupné na internete: <http://www.europeansocialsurvey.org/>

VÝROST, J. (2012): Sociálne a osobné činitele vnímania bezpečia v práci v dátach EWCS 2010. In: *Človek a spoločnosť*, 2012, roč. 15, č. 1. ISSN 1335-3608. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/zoznam-rocnikov/2012/1/5963/>

[1] Európska sociálna sonda (ESS) je medzinárodný celoeurópsky výskumný projekt, ktorý si kladie za cieľ postihnúť sledované aspekty spoločenského, politického a kultúrneho života v účastníckych krajinách. Realizácia projektu ESS bola rozvrhnutá na päť kôl (v dvojročných cykloch) v rokoch 2001 - 2011. Prvého kola (2001 - 2003) sa zúčastnilo 22 krajín, druhého kola (2004 - 2005) 25 krajín, tretieho kola (2006 - 2007) 23 krajín, štvrtého kola (2008 - 2009) 27 krajín, piateho kola (2010 - 2011) 26 krajín. Celkový počet respondentov presiahol 2 milióny 370 tisíc respondentov. Slovensko je účastníckou krajinou projektu od druhého kola.

[2]Jedným z východísk koncipovania otázok v oblasti sociálnej inklúzie (exklúzie) sa stal model, vypracovaný Jeroenom Boelhouwerom (Vogel, Boelhouwer, Veenhoven, 2003).

V zmysle predloženého modelu zdroje, ktorými jednotlivec disponuje (vzdelanie, zamestnanie, príjem), charakteristiky jeho sociálneho prostredia (v modeli reprezentované oblasťou, v ktorej býva a sociálnymi sieťami), sociálne vybavenie (zdravotná starostlivosť, sociálne zabezpečenie a podpora) sú určujúcimi faktormi jeho individuálnych životných podmienok, pričom sú zároveň vo vzájomnej interakcii. Subjektívna pohoda (spokojnosť a šťastie) jednotlivca je potom výslednicou tohto vzájomného pôsobenia uvedených činiteľov (faktorov).

[3] Bipolárny charakter škály nám umožňoval realizovať aritmetický priemer údajov.

[4] Od roku 1997 do roku 2010

[5] Z údajov celkovej kriminality (podľa druhu kriminality: násilná, mravnostná, majetková, ostatná, zostávajúca, ekonomická kriminalita) v priebehu desiatich rokov (2001 - 2010) vyplynulo, že od roku 2001 do roku 2004 stúpa počet kriminálnych prípadov (2001: 93 053 prípadov; 2002: 107 370; 2003: 111 892; 2004: 131 244), od roku 2005 do roku 2010 zaznamenávame mierny pokles prípadov (2006: 115 151; 2007: 110 802; 2008: 104 759; 2009: 104 905; 2010: 95 252), avšak nie pod úroveň počtu prípadov pred desiatich rokov. Zdroj: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike>